

РЕЦЕНЗИЯ

За конкурс за получаване на академична длъжност “Професор”

Направление

8.2 Изобразително изкуство (“Дигитални изкуства”)

Национална Художествена Академия.

Кандидат: Доц. д-р Венелин Шурелов

Изготвил: Проф. д-р Мира Каланова

НАТФИЗ “Кръстьо Сарафов”

1. Общо описание на представените материали.

В обявения конкурс за професор на Националната Художествена Академия за нуждите на катедра “Изкуствознание”, магистърска програма “Дигитални изкуства”, обявен в Държавен вестник, бр. 47 от 24.07.2022, участва един кандидат – доц. д-р Венелин Шурелов.

За целта на конкурса кандидатът представя Наукометрична карта, хабилитационен труд *„Дигиталните изкуства в контекста на образователната и културна сцена в България“*, автобиография, списък с творчески изяви, списък с публикации и други форми на художествена и научна проява, портфолио.

Наукометричната карта отговаря на минималните изисквания на НАЦИД и НХА. Автобиографията, както и списъкът с творчески изяви съдържа респектиращо като обем творчество в областта на театралната сценография, мултимедийните, дигиталните и перформативните изкуства. Множеството самостоятелни изложби, както и съучастия в общи изложби в престижни български и европейски галерии бележат високоволтажна творческа активност, която е сериозно подкрепена от научни публикации и педагогическа ангажираност: само за последното десетилетие доц. Венелин Шурелов има четири самостоятелни изложби, общо осемнадесет в кариерата му, над двадесет участия в общи изложби и фестивали за съвременно изкуство в България и Европа, десетки театрални спектакли. Академичната му дейност е изцяло свързана с магистърската програма “Дигитални изкуства” към Катедра “Изкуствознание” на НХА. От 2016 е доцент в същата катедра, за чиито нужди доц. д-р Венелин Шурелов е разработил четири учебни програми, както и онлайн платформата *„Речник за дигитални изкуства“*. Научната му дейност съдържа докторска дисертация на тема *“Актьорът*

като предмет, предметът като актьор”, 2009 и три научни публикации: “*Homo Arbitr Formae. Един играч в системно-ориентираната култура*”. Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“, 2022, ФНОИ, Книга Изкуства, под печат, “*Дейтафицирана интеракция*”. Изкуство и критика, юбилеен брой. НХА, 2021, “*Body Hacking. Argumentum ad hominem*”. Изкуство и критика, брой 10. НХА, 2020. Портфолиото допълва с визуален материал представените в хабилитационния труд авторски проекти: „Един човек: “*Urban Electronic Corpus*“ (2020-2022), „*Перипатетик*“ (2018) и „Ротор“ (2016). Хабилитационният труд „*Дигиталните изкуства в контекста на образователната и културна сцена в България*.“ е в обем от 117 страници и представя гледната точка на доц. Венелин Шурелов към теорията и практиката на дигиталните изкуства в контекста на развитието им в България както и личния му принос в създаването на условия и стимули за развитието им. Текстът включва опит за дефиниране на тези динамично развиващи се гранични форми в изкуството и очертава базовите им характеристики. Авторската позиция е защитена с три научни публикации: “*Homo Arbitr Formae. Един играч в системно-ориентираната култура*”, “*Дейтафицирана интеракция (Dataficated Interaction)*“ и “*Боди хакинг – argumentum ad hominem* “. Библиографията към тези научни изследвания е изчерпателна и обхваща автори от различни области: история на изкуствата и културата, мит и религия, медии, социология и антропология, дигитални технологии.

2. Обща характеристика на научната и творческа дейност на кандидата

Доц. д-р Венелин Шурелов е сред най-ярките личности в съвременното изкуство в България, чието творчество в последните двадесет години се развива устремно на територията на няколко изкуства. Театралната сценография и дигиталните изкуства компилират артистизма и високата теоретична и в последствие научна компетентност на В. Шурелов. Потенциалът на двете изкуства, едното с дълбоки корени в природата и съзиданието на човешкия дух, каквото е театърът, и дигиталното изкуство, експоненциално развиващо се през последните десетилетия, бележат творческите, педагогическите, научните и социалните му интереси и ангажменти.

Биографията на Доц. д-р Венелин Шурелов респектира с реализирани сценографии за десетки представления в репертоара на най-престижните сцени в страната и в сътрудничество с уважавани режисьори като Маргарита Младенова, Иван Добчев, Явор Гърдев, Стоян Радев, Галин Стоев, Крис Шарков, Николай Поляков и др. Четирите

самостоятелни изложби и множеството участия в общи изложби в български и европейски галерии доказват не само богат творчески потенциал по отношение на избраните теми, владеене на широк спектър от изразни средства, но и определена последователност в концепциите и критическото мислене в създаването на социално ангажирано изкуство. Такива са създадените през последните няколко години: 2021 – „Лично осветление“, по проект „Креативни кампании – иновациите в подкрепа на човешките права“ на Фондация “Fine Acts”. Галерия „Сердика“, Женски пазар, 2020 – “Един човек – *Urban Electronic Corpus*”, интерактивна инсталация, 2022 – Художествен форум „Изкуството като противодействие“, ГХГ-Варна, 2021 – „Общество и изкуство в принудена реалност“. Музей за съвременно изкуство, Нови Сад – съ-куратор и участник. Голяма част от реализираните проекти на Венелин Шурелов присъстват целенасочено в открити обществени пространства и получават заслужено публичен и медиен отклик и подкрепа. Дебатите около всички негови реализирани в градска среда проекти са своеобразни акции за популяризиране на дигиталните изкуства и стимул за развитие на творческата територия в България.

Съвременните визуални изкуства в много голяма степен надрастват култа към синкретизма и мултимедийността на миналото хилядолетие и въпреки, че самата аз се отнасям с голямо пристрастие към комплексното сетивно преживяване на изкуството и концепцията на Вагнер за “тотално произведение”, с нескрит интерес наблюдавам територията, която дигиталните изкуства овладяват, обогатявайки и осмисляйки инструментариума си, превръщайки проблемите на социума в концептуален генератор и в голяма степен в свой най-ценен капитал. Тази “социална рефлексия” доц. В. Шурелов свързва със “социалната реорганизация предизвикана от технологиите. Тя засяга обществото. В нейният профил се съдържат културните и политически трансформации, както и кризи”. Експерименталния характер на дигиталното изкуство в голяма степен го държи далеч от дидактиката и дава голяма свобода на авторите, както по отношение на инструментариума, така и по отношение на формата и експонирането. Свободата на тълкуване и непреднамерената среща с публиката, особено що се отнася за ситуирани в градска среда произведения, засилва т.н. лабораторен характер на това изкуство и задава широки граници на неговата контекстуалност. Венелин Шурелов изучава и познава добре всички тези условия и във времето ги е превърнал от творческо предизвикателство във философия и своеобразна обществена провокация.

Венелин Шурелов е артист и автор, който е верен на пулса на собствените си тревоги и интереси и ги превръща в произведение на изкуството, боравейки талантливо и умно

не само с технологията, но и със средствата на пластичните изкуства и театъра. Той успява да улови процеси, субективни, неподправени, болезнено човешки и през технологичната образност на неговите обекти и инсталации да създаде произведения, чиято контекстуалност заличава границата episteme-techne. Творчеството му е резултат от дългогодишен изследователски интерес и покриват широка платформа от художествени форми и изразни средства. В тях са вплетени теоретичните му изследвания, различни дигитални технологии, интерактивен пърформанс и интерактивна инсталация, перформативни практики, енвайърмънт, видео арт, инсталация, скулптура, електроника, роботика и др.

“Един човек: *Urban Electronic Corpus*” е процес-ориентирана интерактивна инсталация, пилотен проект за програма „Навън“ на Столична община за подкрепа на временни художествени произведения в градска среда - Площадка „Мавзолей“, ул. „Княз Ал. Батенберг I“, София, България. Проектът представлява 13-метрова човекоподобна фигура с двустранно разположени 42 LED екрана върху 8-тонната метална конструкция. Реализация от 06. 11. 2020 до 01. 05. 2022.

В. Шурелов нарича “Един човек: *Urban Electronic Corpus*” “жива система”, “колективно тяло в процес на постоянна самоактуализация”. Компютърният алгоритъм съчетава видео наблюдение и анализ на данни. Връзката с хората, околната среда и информационния поток, която е следствие от симбиозата човек-компютър, наречена от автора “дейтафицирана интеракция”, не се основава само на избора, но и на съвместното им съществуване. “Един човек” представлява гигантска взаимосвързана система, обединяваща човешка дейност и околна среда. За целта излъчваното динамичното дигитално съдържание обединява видеонаблюдение, анализ на данни и генериран от AI текст.

Въпреки, че имам известни несъгласия по отношение на пропорциите на инсталацията и съотношението и с архитектурния контекст, както и с “симулираната триизмерност” породена от това, че две от страните и са пасивни по отношение на интеракцията и пренебрегнати по отношение на общата и скулптурна структура, “Един човек” имаше изключително висок медиен и обществен отклик и за времето, в което се извисяваше над толкова много исторически сдания, успя да привлече различни публики и да стане причина за рядко случващи се дебати и дискусии, с което важна част от мисията и може да се счита за изпълнена.

Не като умозрителен акт, а като акт на съзерцание и съучастие в безкрайна поема е кинетичната инсталация “*Перипатетик*”, 2018. Създанието Перипатетик, хибрид

между човек и животно, е обречено на вечна разходка в басейн с тесни граници, чертаещ безкрайна траектория в територия без изход. *“Той е елемент от автоматизиран перформативен механизъм, който частично носи романтичната аура на ходещите поети, но и идеята за зависимостта от природните ресурси, уязвимостта от екологични катаклизми, обесията към суровини, жаждата за петрол”*. Тук човешкото тяло е механизирани констрикция облечена в костюм, движението му е моторизирано. От човешкото е останало само “реенето”, вероятно до момента, в който не потъне в черната субстанция. Тази камерна инсталация на В. Шурелов е ироничен апотеоз на едно постчовешко бъдеще.

"РОТОР" – Перформативна Автоматична Система (ПАС) е пърформанс и инсталация едновременно. В изграденото от автора съоръжение, сложен електро-механичен кинетичен механизъм, той инсталира собственото си тяло. Автоматът и човекът се сливат в своеобразен хибрид, в никой не доминира, не контролира съвместното им съществуване в един фиктивен свят. Отново лишен от дидактика и с висока доза театралност в “Ротор” на Венелин Шурелов човекът своеволно е загубил не земната, а човешката си гравитация.

В. Шурелов е високо ерудиран творец. Широкото му полезрение и култура, градени активно и целенасочено във времето, са със съществено значение както за творчеството му, така и за преподавателската му дейност. За да създаваш изкуство, за което контекстуалността на днешния свят е своеобразно ДНК, за да си критичен и ироничен без дидактика, за да ползваш тялото си като инструмент не са достатъчни само пртворческа интуиция и артистизъм. В. Шурелов познава добре историята на европейското изкуство, култура и философия. Разбира в дълбочина съвременните модели в развитието на социума, последствията от взаимодействието между човека, технологиите и природата. Ерудицията му е видима както в научните му публикации и академичната му дейност, така и в авторските му проекти.

Творчеството за Венелин Шурелов е едната страна на неговото модерно и социално активно живеене. Да преподаваш изкуство днес е сложно, от една страна, защото е нужна гъвкавост, постоянно актуализиране на знанията и добри рефлексии по отношение на студентите и техните умения и творчески провокации и от друга страна откритост и висока степен на критичност в споделянето на личния практически опит, което изисква постоянно анализиране на собствените ти търсения и проблеми. Тази *“житейски преживяна гледна точка”* към дигиталното изкуство и неговата *флуидност* по отношение на формата и инструментариума, прави доц. В. Шурелов преподавател с

висока стойност и компетентност, имайки предвид крехката основа, на която се градят традициите на това изкуство в България. Да проправяш собствения си авторски път в територия, която не само е ограничена по отношение на технически средства, условия за представяне и ограничена публика е въпрос на лична амбиция и творческа самоотверженост. Изискват се умения далечни на твореца-създател, сублимиращ в тишината на ателието. Дигиталното изкуство изисква активни познания не само по отношение на динамично развиващите се медии, но и ангажираност и познаване на проблемите на социума, в това число на политиката, околната среда, миналото а често и да пророчески поглед в бъдещето. Венко Шурелов е артист, който знае, че развитието на дигиталното изкуство, чието ДНК е колкото технологично, толкова и социално зависи от добре развити условия и стимули. Това значи *“специализирани изложбени пространства, качествени образователни програми, технически оборудвани многофункционални помещения, платформи за международен трансфер на автори и произведения. Сред стимулите попадат фестивали, стипендии, резиденции, награди, продуциране на проекти, публични фондове. Условията и стимулите осигуряват видимост, пряка връзка с публиката, възможност за директни презентационни, образователни, продукционни възможности.”* Венелин Шурелов превръща творческите си интереси в ангажимент за създаване на среда за по-доброто разбиране на дигиталното изкуство и осигуряване на условия и стимули, не на последно място и образование, за развитието му в България. Усилията му се с превръщат в мисия, която ангажира съмишленици и професионалисти в областта.

През 2008г. Национална художествена академия в София, стартира магистърска програма „Дигитални изкуства“. Това е най-устойчивият, последователен и мащабен проект в областта на дигиталните изкуства в България, който има за основна цел изграждането на професионална общност. Инициативата е на тогавашния ректор проф. Светослав Кокалов и преподавателите Венелин Шурелов и Рене Беекман. Малкият екип създава структурата на специалността и кани ярки и активни автори, които разработват своите учебни програми. През 2009-та, е организирано първото издание на ДА Фест – Международен фестивал за дигитални изкуства. Куратори и организатори на фестивала са Венелин Шурелов и Галина Димитрова-Димова. *ДА Фест е работен, а не имиджов фестивал.* Съществена част от него е образователно-презентационния модул, включващ уъркшопи, майстор класове, лекции, авторски презентации, дискуссионни панели. ДА Фест предлага непосредствена среща на българската публика с новите артистични практики и значими постижения в сферата на дигиталните изкуства. Единствен по рода

си фестивал в тази област в страната ДА Фест е утвърдено, важно и разпознаваемо събитие на българската и международната художествена сцена.

Венелин Шурелов е съосновател на Фондация ДА ЛАБ, учредена през октомври 2018 г. с мисията да инициира, продуцира и организира проекти в сферата на дигиталните изкуства в България, както и да подпомага със своята база, оборудване, ноу-хау и контакти български артисти в тяхното развитие, представяне и сътрудничество с международни артисти и културни организации на национална и международна сцена. Развитието, изследването и популяризирането на дигиталните изкуства в България неизбежно включва подпомагането на български артисти в тяхното собствено авторско развитие. Именно такава е целта на проекта „e-valuation“ - платформа за подкрепа на артисти, работещи в сферата на дигиталните изкуства. Платформата е насочена към производство, разпространение и популяризация на културна продукция. Първото издание на „e-valuation“ е през 2021 и включва продуциране на пет произведения на млади автори и тяхното представяне като самостоятелни изложби във Варна, Велико Търново, Видин, Пловдив и Бургас.

Онлайн платформата „Речник за дигитални изкуства“, чиито основател и съставител е доц. д-р В. Шурелов е уики платформа за споделяне на информация в полето на дигиталното изкуство, технологии и култура предимно на български език. Съдържанието включва понятия, автори, значими събития, полезна информация свързана с теорията и практиките на дигиталното изкуство. Започнат е през 2008 година, като част от учебния процес в предмета „История и теория на дигиталните изкуства“ с водещ преподавател доц. д-р Венелин Шурелов, речникът е развит от преподаватели, докторанти, студенти и практиканти от Магистърска програма "Дигитални изкуства", Национална художествена академия. Важен акцент в личната мисия на В. Шурелов е синхронизирането на процесите в България със съвременните глобални тенденции в дигиталното изкуство, като партньор в изграждането на съвместни инициативи с международни изследователски центрове, медийни лаборатории, технологични институти, университетски и академични програми.

3. Лични впечатления от кандидата.

Познавам доц. Венелин Шурелов от първите години на новото хилядолетие чрез пърформансите на “SubHuman Theatre” и Арт група “Виа Понтика”. Неговите

интерактивни обекти и инсталации “Машина за рисунки” 2005, “Fantomat” 2008, “Orthoman” 2009 и “Tabula Rasa” 2010 провокираха не само с художественото компилиране на рисунка, скулптура, механика и технология, създадени едновременно в традициите на колажа, асамбляжа, поп културата и енвайърмънта от средата на 20 век, но и с характерния за автора философско-екзистенциален поглед към човешкото, към потиснатата човечност, маргинализираща се, загубваща се в технологичните придатъци и прилижения. Във времето той устойчиво разви не само интереса и философския си поглед към тези еволюиращи проблеми, но и формите и пространствата, в които ги ситуира. Особена поезия прозира във всяка една от работите на Венелин Шурелов. Поезия, доведена често до виталност по отношение на образността и време-пространството, в която погледът към субкултурата, маргиналното, технологизираното, хибридните форми на присъствие на човека във и чрез машината се превръща в катализатор на ироничния поглед към тези явления. Иронията и сарказмът в начина, по който гледа Шурелов към човека и неговият технологичен двойник са отличителната черта на неговите “хибридни,” произведения. Той не критикува, не заклеймява, не пророкува, стои далеч от дидактиката. Това, което е респектиращо и особено ценно е това, че той прозира процеси, изучава ги във всеобхватността на проблематиката им – философска, социална, медийна, анализира ги, скулптура ги и ги оставя да гравитират свободно във възприятието на зрителя. Това, което винаги ме е впечатлявало в работите на В. Шурелов и смятам за особено отличаващо качество на неговите произведения, особено в инсталациите-пърформанси, е начина, по който той изгражда времето и съотношението му към формата и пространството. Той успява да създаде точния хронотоп за своите произведения. Публиката попада сякаш във вакумна среда, в която ритъмът на реалният свят не съществува. Движението, светлината, звуците, словото, материалността в неговите инсталации пулсират на честота, изключително прецизно създадена. Има известна синкретичност в този подход и сетивна и перформативна. Особено видимо е всичко това в инсталациите, в които В. Шурелов използва собственост си тяло като средство за изразяване и предмет на експерименти, “инкорпорира” го в своите съоръжения : “Tabula Rasa”, 2010, “Man ex Machina”, 2010, “Pomop”, 2016. Хибридни същества, фиктивни светове, лични митологии, визуализирани с висока култура и сериозни знания и фина сетивност, която авторът им безспорно притежава, въпреки общо наложения твърде рационален и умозрителен характер на концептуалното изкуство.

Педагогическата работа на доц. д-р В. Шурелов и всичко свързано със създаването на платформи и фестивали за дигитално изкуство, с цел те да се превърнат в територия за развитие на млади автори, както и да възпитават публики е мисия, която изисква упоритост, последователност и стратегическо мислене, както и отдаденост личен пример. Вярно е, че единствения правилен път, за да проведеш ново идеи е да създадеш условия те да се развиват. Администрирането, организирането, провеждането на идеите през държавни институции, финансирането им и всички дейности по реализацията им изискват колегиалност, управленски умения и обществен авторитет. Венко Шурелов определено е заслужил уважението на гилдиите и доверието на институциите не само с творческите си провокации, но и със социална си ангажираност, имидж, който той гради усърдно през последните две десетилетия.

4. Заключение.

Като взимам под внимание цялостната творческа, научна, организационна и преподавателска дейност на кандидата, която включва постигнатите от него резултати, както и мнението ми, че той е утвърден автор с висок авторитет и признание, както на национално ниво, така и на международната сцена, като имам предвид и високата му квалификация по отношение на преподавателската му дейност, заявявам пред уважаемото научно жури, че подкрепям категорично кандидатурата на Доц. д-р Венелин Шурелов за заемане на академична длъжност “Професор”. Смятам, че в негово лице Националната Художествена Академия има в едно сериозен изследовател и ярък творец, което съчетание е трудно постижимо.

Проф. Мира Каланова

10.03.2023

Гр. София